

Carlemany i Andorra

Història de la Carta Pobla,
el document que va originar una llegenda

OLIVER VERGÉS PONS

anem

Carlemany i Andorra

**Història de la Carta Pobla,
el document que va originar una llegenda**

Oliver Vergés Pons

CARLEMANY I ANDORRA

HISTÒRIA DE LA CARTA POBLA,
EL DOCUMENT QUE VA ORIGINAR UNA LLEGENDA

anem
EDITORS

anem CRONOS 5

Amb la col·laboració de:

Carlemany i Andorra

Història de la Carta Pobla, el document que va originar una llegenda

© del text: Oliver Vergés Pons

© del pròleg: Jordi Guillamet Anton

© de les imatges i fotografies: els seus respectius autors

© D'aquesta edició:

Anem Editors, Encamp – Montellà, gener del 2021

Edició, disseny i maquetació: OVP

www.anemeditors.com · contacte@anemeditors.com · @anemeditors

DL AND.1-2021

ISBN 978-84-122385-6-3 (Anem Editor, SL)

ISBN 978-99920-65-41-9 (Anem Editors)

Impress a GoPrinters (la Seu d'Urgell)

Aquesta edició ha comptat amb la col·laboració del Centre d'Estudis Històrics i Polítics (CEHiP) de l'Institut d'Estudis Andorrans (IEA) i del Ministeri de Cultura i Esports del Govern d'Andorra.

Tots els drets reservats. Sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, queden prohibides les reproduccions totals o parcials d'aquesta obra a través de qualsevol procediment. Dirigiu-vos al CEDRO <www.cedro.org> si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals d'algun fragment d'aquesta obra o per a qualsevol ús similar.

*A la meva germana Laia,
amb estima.*

All history was a palimpsest, scraped clean and re-inscribed exactly as often as was necessary. In no case would it have been possible, once the deed was done, to prove that any falsification had taken place.

[La història era un palimpsest, rascat i reescrit tants cops com era necessari. En cap cas no hauria estat possible, una vegada fets els canvis, demostrar que s'havia produït una falsificació.]

GEORGE ORWELL, 1984

Una patria sin héroes es una casa sin puertas.

[Una pàtria sense herois és una casa sense portes.]

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ, *El otoño del patriarca*

SUMARI

PRÒLEG	15
INTRODUCCIÓ I AGRAÏMENTS	17
Agraïments	20
1. CARLEMAN Y I LA LLEGENDA FUNDACIONAL D'ANDORRA	23
Carlemany i la fundació d'Andorra	23
La llegenda feta història	26
La popularització del mite	30
<i>Els viatgers</i>	31
<i>L'himne andorrà</i>	34
<i>La llegenda camí de l'oblit</i>	36
2. LA CARTA POBLA	39
La transcripció del diploma	39
Una traducció catalana	42
Què diu la Carta Pobla?	43
Què no diu la Carta Pobla?	45
El dors del pergamí	47
3. APROXIMACIÓ HISTORIOGRÀFICA A LA QÜESTIÓ DE LA CARTA POBLA	49
La Carta Pobla i la fundació d'Andorra: el <i>Manual Digest</i> i el <i>Politar Andorrà</i>	49
Autors que no mencionen el precepte (segles XVII-XX)	56

<i>La qüestió d'Andorra: la historiografia del final del XIX i del principi del XX</i>	57
La Carta Poble i la seva consideració com a document fals	64
4. LA CARTA POBLE, UN DOCUMENT FALS	71
Aspectes formals	72
<i>El protocol</i>	72
<i>L'escatocol (I): l'autenticació final</i>	73
<i>L'escatocol (II): la datació</i>	74
<i>L'escatocol (III): les signatures</i>	75
<i>L'escatocol (IV): el(s) segell(s)</i>	77
<i>La lletra</i>	79
Aspectes històrics	80
Aspectes lingüístics	84
La Carta Poble, un document fals en tots els sentits	85
5. DE L'ANDORRA CAROLÍNGIA A L'ANDORRA EPISCOPAL (SEGLES VIII-XII)	87
La conquesta carolíngia (segles VIII-IX)	87
Les valls d'Andorra, un <i>pagus</i> del comtat d'Urgell (segle IX)	90
Andorra en temps comtals (897-988)	92
L'afer Bragafolls	96
La creació del feu episcopal andorrà (988-1133)	101
De la creació del feu episcopal a la primera concòrdia (1133-1162)	105
Les concòrdies entre els andorrans i l'Església d'Urgell (1162-1175)	109
L'inici del <i>segle de ferro</i> pirinenc (1183-1278)	111
6. UN CONTEXT PER A LA INVENCIÓ DE LA CARTA POBLE	113
Carlemany o la defensa de la tradició	114
Qui, quan i per què	118
El pergami conservat, un esborrany?	125

7. L'EXHUMACIÓ DE LA CARTA POBLA	129
D'Andorra a París: la Carta Poble del fons Baluze	129
La Carta Poble a l'Andorra dels segles XVII-XVIII	135
8. LA HISTÒRIA DEL FALS PRECEPTE: EL DOCUMENT I LES SEVES CÒPIES	141
Diverses versions d'un mateix document?	142
<i>La Carta Poble de Fiter i Puig</i>	142
<i>La transcripció de Baraut</i>	145
<i>La traducció jurada de París</i>	146
L'original i les seves còpies	149
9. LA CARTA POBLA I LES REIVINDICACIONS ANDORRANES (SEGLES XVII-XIX)	155
EPÍLEG	165
ABREVIATURES	169
FONTS I BIBLIOGRAFIA	171
Fonts	171
Bibliografia	172

PRÒLEG

Feia temps que des de l'Institut d'Estudis Andorrans, concretament des del CEHiP (Centre d'Estudis Històrics i Polítics), ens ballava pel cap d'encarregar un estudi sobre la Carta Pobla d'Andorra. Es tracta d'un document que, de manera recurrent, ha anat apareixent al llarg de la història d'Andorra. Temps enrere, ja se n'havia publicat algun estudi, però ens semblava que calia tornar a insistir en la qüestió.

L'historiador Oliver Vergés havia acabat aleshores, l'any 2017, la seva tesi doctoral sobre el comtat d'Urgell als segles X i XI, i ens va semblar que era la persona idònia per portar a terme un estudi sobre la Carta, un fals manifest la data de redacció del qual volíem saber, així com els motius de la seva realització. Després de força temps investigant, Vergés va arribar a un seguit de conclusions que ara veuen la llum.

L'autor d'aquest llibre, a banda d'aprofundir en l'estudi de la Carta, exposa de manera precisa una de les èpoques més interessants de la nostra història, la de l'Alta Edat Mitjana. El lector hi trobarà una síntesi excel·lent del període que va dels segles VIII fins al XIII, el de la signatura dels Pariatges. Ens parla del mite de Carlemany, tan present en la història andorrana, i ens aclareix que no va ser ell el fundador d'Andorra, tal com relata el nostre himne, per bé que ressalta el paper que tingué l'emperador franc en aquests territoris pirinencs.

Veurem també com l'autor ens explica en quin moment la Carta Pobla comença a prendre importància, com s'utilitza al llarg de la història —especialment a partir del segle XVIII— i com s'evidencia que es tracta d'un document fals. Un llarg re-

corregut per la bibliografia i les hemeroteques antigues completa aquest estudi.

A través de les pàgines d'aquest llibre sabrem com s'articulava la societat andorrana davant les pressions feudals pròpies de l'Alta Edat Mitjana. En aquests sentit, Oliver Vergés ens explica de manera brillant quina va ser la resistència dels andorrans a la pressió del comte d'Urgell i els seus delegats; posa especial èmfasi en l'afer del castell de Bragafolls i la seva destrucció, i tracta amb detall les concòrdies del segle XII, qüestió que permet a l'autor explicar el perquè de la Carta Pobla. A través d'aquest relat, veurem també com, a poc a poc, el bisbat d'Urgell va anar substituint el paper dels comtes urgellencs i el seu domini sobre les valls andorranes.

En la segona part del llibre, i gairebé amb precisió quirúrgica, assistim a l'estudi detallat de la Carta Pobla. L'autor no tan sols n'estudia l'entorn històric, sinó que desconstrueix el pergamí i n'analitza detalladament tots els aspectes.

Tal com diu Vergés, el seu no és el treball definitiu a l'hora d'explicar el perquè d'aquest document, però les hipòtesis que apunta són prou consistents i, com diu, poden servir per tornar a posar en el debat de la historiografia andorrana aquesta polèmica carta.

Acabarem dient que estem davant d'un estudi sòlid, tractat amb molt rigor científic i amb un gran coneixement del període medieval. La nostra enhorabona a l'autor per aquesta magnífica síntesi i per les noves aportacions a la nostra historiografia.

JORDI GUILLAMET

Director de l'Institut d'Estudis Andorrans (1999-2020)

INTRODUCCIÓ I AGRAÏMENTS

Tot col·lectiu humà té els seus propis mites i llegendes. Tant és si parlem de tribus, de nacions o de pobles, com si ens referim a col·lectius més petits com els habitants d'un llogaret o els d'una vall o comarca. I tant és si la llegenda explica l'origen d'una nació o el de la fundació d'un poblet o la formació d'un accident orogràfic concret. Com no podia ser d'una altra manera, Andorra i els habitants de les seves valls tenen també les seves pròpies llegendes. D'entre totes, sense cap mena de dubte la més cèlebre és la de Carlemany, la que explica l'origen del país, el moment fundacional. Com tota història llegendària, no deixa de ser una narració amb una pàtina de realitat, però molt alterada per la tradició i adulterada amb el pas dels anys i els segles.

Avui sabem que Carlemany no fou el fundador d'Andorra fa més de mil anys, però això no desmereix la importància d'una tradició secular que cal valorar com a herència de la cultura popular d'una societat. Que els estudis històrics ens permetin de saber amb més o menys precisió el passat de la humanitat no vol dir pas que hàgim de rebutjar les *nostres* llegendes, perquè al cap i a la fi són part intrínseca de la *nostra* història. L'oblit dels mites suposa la pèrdua d'una de les baules que ens lliga a temps pretèrits i, per tant, és igual d'important l'estudi del passat d'una societat com el de les seves pròpies tradicions. I encara més tenint en compte que, de vegades, totes dues coses van ben lligades, com és el cas.

Encara que el mite fundacional andorrà sigui llegendari, la figura de Carlemany ha tingut un paper clau en el passat d'Andorra, per bé que no precisament en temps medievals. Durant el

segle XVIII, en uns anys enormement convulsos i incerts per a unes valls andorranes a punt de perdre el seu estatus —a causa del risc d'absorció per part de les monarquies hispànica i francesa—, la defensa de la seva causa es va basar en la vindicació dels diversos privilegis rebuts al llarg de centúries. I, entre aquests privilegis, n'hi havia un de fonamental per explicar l'origen d'Andorra: el precepte de Carlemany, considerat per Antoni Fiter i Rossell al seu *Manual Digest* com la pedra angular de l'origen d'Andorra, el document fundacional.

El diploma en qüestió es coneix amb el nom de Carta Pobla i actualment es conserva als arxius episcopals de la Seu d'Urgell. Es tracta d'un pergami medieval, elaborat segurament al segle XII, però que s'intenta atribuir a Carlemany i al seu fill Lluís el Piadós, els quals, després de conquerir les valls andorranes al principi del segle IX, haurien concedit un estatus jurídic propi als andorrans atorgant-los diverses franqueses. Des de fa més d'un segle se sap que aquest pergami és fals, apòcrif; és a dir, que va ser elaborat temps després amb el propòsit d'enganyar, tot intentant de fer creure que havia estat atorgat pels emperadors carolingis quan en realitat no era així.

És possible que aquest document, molt popular a partir de Fiter i Rossell, sigui la base per a la creació de la llegenda fundacional andorrana, tot i que també podria ser que qui va decidir de *fabricar-lo* utilitzés una llegenda ja existent per donar forma a la seva falsificació. Sigui com sigui, el document existeix i, encara que no sigui obra de la cancelleria de Carlemany, val la pena intentar esbrinar qui el va elaborar, quan i per què. Potser així podrem entendre què hi ha de veritat i què de fantasia en aquesta cèlebre llegenda, i podrem conèixer una mica més la història de les valls andorranes. Aquest és, doncs, el principal objectiu del present estudi: saber què és exactament la Carta Pobla, intentar esbrinar qui la va elaborar i, si és possible, comprendre amb quin propòsit ho va fer.

És clar, no som ni els primers ni els últims que ens encarem a aquesta difícil tasca. Com hem dit, de la Carta Pobla se'n parla

des de 1748, a partir de la presentació del *Manual Digest*, tot i que no va ser fins a la segona meitat del segle XIX que va començar a posar-se en dubte la seva autenticitat. Malgrat tot, aleshores l'objectiu va ser més demostrar la falsedat del document i descartar-lo com a font històrica viable que no pas intentar explicar el quan i el perquè de la seva elaboració. Per més que sigui fals, el document forma part de la història andorrana i cal estudiar-lo des de tots els punts de vista possibles. No pel fet de ser apòcrif hem d'obviar-lo, i això potser és el que massa sovint ha fet la historiografia fins a temps recents.

Creiem, doncs, que cal un estudi global sobre la Carta Pobla, encara que difícilment serà *definitiu*. Més que dir-ne l'última paraula, pretenem explicar el document i oferir una proposta de contextualització. Per fer-ho explicarem en primer lloc la llegenda fundacional andorrana i la difusió d'aquest relat per, posteriorment, conèixer la Carta Pobla en si i el seu contingut. A partir d'aquí serà el moment d'oferir un estat de la qüestió per veure quina opinió ha merescut el diploma als historiadors, des de Fiter i Rossell fins a l'actualitat. A continuació desconstruirem el suposat precepte per analitzar, punt a punt, tots els motius que ens permeten d'afirmar que és un document apòcrif. Un cop descartada la intervenció de Carlemany i Lluís el Piadós en els orígens de l'Andorra medieval, serà el moment d'explicar què sabem de la història de les valls entre els segles IX i XII, cosa que ens servirà per presentar, seguidament, una proposta de contextualització de la invenció de la Carta Pobla. Per anar tancant l'estudi, intentarem esbrinar si abans de Fiter i Rossell aquest document era conegut, i provarem d'escatir-ne la història per saber si hi havia diverses versions d'un mateix original o més d'una còpia o traducció. Finalment, veurem en quins moments, entre els segles XVII i XIX, la Carta Pobla va ser utilitzada per les autoritats andorranes per defensar llurs reivindicacions.

Si assolim de manera més o menys satisfactòria aquests objectius, potser podrem tornar a posar la Carta Pobla al bell mig del debat historiogràfic sobre l'origen de l'Andorra medieval. Un

debat que creiem que encara ha d'afrontar qüestions importants, com l'esmentada carta o la destrucció del castell de Bragafolls pels andorrans al final del segle x. Queda molta història d'Andorra i del Pirineu per explicar abans dels cèlebres pariatges, el de 1278 i el de 1288. De fet, potser el pariatge no pot entendre's si no entenem els decennis o els segles precedents, una història que uns altres historiadors ja han començat a explicar i en què nosaltres intentarem, amb aquest relat sobre Carlemany i Andorra, aportar-hi el nostre granet de sorra.

Sovint s'ha destacat que els andorrans hi han tingut ben poc a dir, sobre la seva pròpia història, i és ben cert. El pariatge va ser un acord entre dos senyors feudals, el comte de Foix i l'Església d'Urgell; un pacte per tancar una guerra pròpia també de senyors, no pas dels habitants de les valls. En més d'una ocasió el destí d'Andorra s'ha decidit lluny, com per exemple a París, on un comte de Foix i rei de Navarra va esdevenir monarca francès. No van elegir pas els andorrans que el seu cosenyor fos, al mateix temps, rei de França. I així, en moltes ocasions més. Potser en la creació del Consell de la Terra o en la Nova Reforma, hi van dir alguna cosa més, però la darrera paraula va ser, sempre, la dels cosenyors, la dels coprínceps. Fins a la Constitució de 1993, realment els andorrans no han estat amos i senyors del seu propi destí.

Tot i això, en aquesta història sobre Carlemany i la Carta Poble potser sí que els andorrans hi van dir la seva... Però, per descobrir-ho, serà qüestió de fer un viatge mil·lenari al passat d'Andorra.

AGRAÏMENTS

La realització d'aquesta investigació no hauria estat possible sense el suport de l'Institut d'Estudis Andorrans i del seu Centre d'Estudis Històrics i Polítics, d'encertada creació. El meu primer agraïment, com no podria ser d'una altra manera, és per a Jordi

Guillamet, director de l'IEA i autor del pròleg d'aquest llibre, i per a l'Albert Villaró, director del CEHiP-IEA, a qui agraeixo que confessin en mi per explicar la història i els orígens de quelcom tan important i complex com és la Carta Pobla i la llegenda fundacional d'Andorra. Espero que el resultat final els sigui satisfactori.

Han estat diverses les persones que al llarg de la recerca m'han aportat informacions clau sobre la Carta Pobla i que molt encertadament m'han resolt nombrosos dubtes sobre el tema. El meu agraïment a Ramon Martí, Jesús Alturo, Carles Gascón, Climent Miró, Lluís Obiols, Domènec Bascompte, Ignasi Baiges, Oscar Jané, Susanna Vela i Benigne Marquès. En aquest mateix sentit, voldria fer extensiu l'agraïment a l'Arxiu Episcopal d'Urgell, a la Biblioteca Nacional d'Andorra i a l'Arxiu Nacional d'Andorra per haver-me facilitat la consulta de bona part dels materials necessaris per fer arribar aquest estudi a bon port.

No vull deixar passar l'oportunitat de recordar-me de la meua família, egarenca i pirinenca, i d'aquelles amistats pròximes que sempre hi són. De la meua història personal, els meus pares Montse i Llorenç i la meua germana Laia en són els protagonistes, i són els que han fet i continuen fent possible que dedicar-me a la història pugui ser una realitat. Agraeixo també a l'Angi el seu suport incondicional, la seva paciència per escoltar històries de fa mil anys i l'ànim en moments d'incertesa. Aquestes pàgines li deuen més del que pot semblar.

I finalment, però no menys important, vull agrair a Josep Dallerès que hagi sembrat en mi l'interès per la història d'Andorra des d'aquelles *onze claus* que van servir-me per entrar en un món que fins aleshores desconeixia. A ell dec bona part de la meua manera d'entendre el passat de les valls andorranes i la cultura d'aquest Principat pirinenc.

Encamp-Montellà, juny de 2018

1. CARLEMANY I LA LLEGENDA FUNDACIONAL D'ÀNDORRA

CARLEMANY I LA FUNDACIÓ D'ÀNDORRA

No hi ha cap versió *canònica* que reculli la llegenda de Carlemany. Els qui l'han posat en escrit ho han fet compilant fragments del que la tradició popular explicava, però la narració de la llegenda depèn en bona mesura de qui la narra. Per tant, el relat que oferirem a continuació no és ni oficial ni oficiós, és simplement la construcció d'una narració a partir del que la tradició explica sobre el pas de Carlemany per Andorra.¹

Conten que fa molts i molts anys, els moros eren amos i senyors de la península Ibèrica i d'altres regions al nord del Pirineu, com Carcassona i Narbona. En aquell temps, la vall del Valira també era en mans dels musulmans, els quals van deixar aquí diversos testimonis de la seva estada. A Encamp, a les Bons, hi ha el castell dels Moros, i al peu d'aquesta fortificació el bany de la reina mora. A Ordino també es té constància de restes d'una antiga fortificació, la Meca, on la tradició diu que hi ha enterrada una marmita plena d'or. Ara, on principalment van instal·lar-se els sarraïns a Andorra és en un lloc que creien sagrat, la Seca,

1. Per compilar el relat llegendari sobre Carlemany i Andorra hem partit de Fiter, R. *Les llegendes d'Andorra*, Andorra, Edicions Andorranes, 1966, p. 12-13; Julián, E., *Hereus i cabalers*, Andorra, Solber, 1997, p. 215-217, entre més; Armengol, L., *Andorra, el meu país*, Andorra, Consell General, 2003, p. 252-253; Valls, À., Carol, R., *Llegendes d'Andorra*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, p. 13-27, entre més. Òbviament, no hem seguit al peu de la lletra tots els relats, perquè algunes versions són contradictòries entre si i, com deïem, no hi ha una versió *canònica* de la llegenda. Agraïm al personal de la Biblioteca Nacional d'Andorra que ens hagi fet saber de l'existència d'alguns d'aquests treballs que desconecíem.

avui el Pui d'Olivesa, considerat tradicionalment el primer lloc habitat de les valls.

En les seves escomeses al nord, els musulmans arribaren ben bé fins a Tours, on s'hagueren d'enfrontar amb el rei franc Carles Martell en una dura batalla. Els musulmans en sortiren derrotats i, ràpidament, es van replegar rere la carena pirinenca per assegurar la seva posició. Temps després d'aquesta batalla, el net d'aquell rei, Carlemany, marxà cap a la Península per tal de conquerir-la. Però, per poder-hi entrar, li va caldre vèncer un ferotge combat amb els moros, que s'hi havien fet forts. Finalment, el rei franc i els seus exèrcits es van alçar amb la victòria.

Fou així com Carlemany arribà a les contrades pirinenques. Els habitants de la vall del Valira, els quals havien fugit dels invasors musulmans que els havien foragitat de llurs cases, assabentats de la seva presència, li pregaren ajuda. Aquest acceptà de bon grat i dirigí les seves hosts cap a aquella vall, la qual el monarca acabaria batejant amb el nom d'Andorra. Després de moltes lluites i topades amb les forces musulmanes, Carlemany i el seu fill Lluís el Piadós aconseguiren alliberar aquell territori que, en agraïment a l'ajuda prestada pels seus pobladors en la conquesta, van lliurar als andorrans juntament amb diversos privilegis.² Segons la tradició, aquells privilegis i prerrogatives van ser compilats en un document, la Carta Poble, signat per Carlemany i Lluís al lloc de Can Diumenge, al bell mig d'Andorra.

En pràcticament totes les parròquies d'Andorra hi ha record

2. Una altra versió diu que Carlemany topà amb una forta resistència dels seus enemics a la cerdana vall de Querol, la qual, de tan estreta que era, feia que la lluita fos extremadament difícil. Els combats no eren sinó petites escaramusses. Sembla que els habitants de la propera vall del Valira, quan van assabentar-se de la batalla que el rei dels francs bregava amb els musulmans ben a prop d'allí, s'apressaren a prendre les armes per anar a prestar-li ajuda. Fou així com un petit però coratjós grup d'homes creuà la Portella Blanca encara nevada i arribà a la vall de Querol, on van atacar el flanc de l'armada mora prop de Porta. Carlemany, veient la situació favorable que es presentava, va fer carregar la seva host amb totes les forces i s'alçà amb la victòria. En compensació per la seva ajuda, atorgà als andorrans certs privilegis a través d'un document conegut amb el nom de Carta Poble.

del pas de Carlemany. S'explica que a l'esmentat poble encampada de les Bons, entre el castell derruït dels moros i el poble, s'hi conserva un petit com que la gent coneix com l'Hort del Bany. La tradició diu que Carlemany el va fer construir per guardar en fresc l'aprovisionament de truites que duia per al seu exèrcit, i que fins i tot hi hauria amagat un tresor.

A la parròquia d'Andorra, a la dreta del pont Pla, seguint l'antic camí ral que anava de Can Diumenge a Ordino, hi havia una gran pedra que estrenyia el camí i que feia el pas perillós per aquell qui el seguia. Diuen que Carlemany, davant el risc de passar per aquest indret i sense saber on posar l'alforja del seu cavall, va agafar l'espasa i, a cops, va descantellar la roca fins que l'espai fou prou ample per a ell i els seus cavalls de guerra. És per això que aquest punt del camí s'anomena el pas del gran Carlemany. També hi ha qui diu que en aquest mateix camí, el rei dels francs, a cops d'espasa, obrí una petita gruta a la roca on s'estirà per fer una capcinada i descansar així dels llargs dies de camí i de combat. I que, de la mateixa manera, va donar forma a una menjadora per al seu corser, que necessitava repòs i menja.

A la vall del Valira del Nord, prop de la Massana, es visqué un dels combats més recordats entre els francs i els musulmans. Sembla que als voltants de Sant Cristòfol d'Anyós la resistència mora era molt i molt intensa, i la situació per al bàndol cristià fou enormement compromesa. Fou aleshores quan Carlemany feu una gran arenga als seus soldats, demanant-los coratge per a aquell combat, que era una qüestió d'honor. Esperonats per les paraules de llur rei, francs i andorrans van conquerir aquell estratègic paratge que, en endavant, fou conegut amb el nom de Serra de l'Honor.³

A Sant Julià, al Pui d'Olivesa, en una de les cases andorranes més antigues, sembla que Carlemany hi pernoctà en la seva dar-

3. Una altra versió explica que els musulmans, en una de les seves escaramusses, s'havien fet forts en aquell indret i que Carlemany ajudà els andorrans, els quals no podien acabar de foragitar els enemics. El rei franc els encoratjà a lluitar amb honor i la victòria final va fer que aquell lloc rebés per nom el de Serra de l'Honor.

rera nit a Andorra abans d'emprendre la marxa cap a França.⁴ L'endemà creuà el país de sud a nord i passà pel port de Fontargent, a Canillo, on la tradició explica diverses històries sobre una argolla que hi ha allí col·locada. Diuen que Carlemany la feu posar per fermar el seu cavall abans de creuar el port i de contemplar la majestuositat de les valls andorranes per darrera vegada. Però també hi ha qui diu que d'argolles, o d'anelles, n'hi ha més d'una, i que van ser posades per Carlemany o per Lluís el Piadós per subjectar una cadena que separava els territoris hispànics i els gals o per limitar Andorra i el Sabartés.⁵

Un cop van creuar Fontargent, ni Carlemany ni Lluís no van tornar mai més a Andorra, però els habitants de les valls recorden prou bé els seus alliberadors, aquells que els van atorgar la Carta Pobla, aquells que són, al cap i a la fi, els pares fundadors d'Andorra. O això, com a mínim, diu la llegenda...

LA LLEGENDA FETA HISTÒRIA

Quan va néixer aquesta llegenda? Tenint en compte que les llegendes parteixen d'una certa realitat contrastable, què hi ha de cert i què d'inventat en aquesta història? Fou Carlemany el fundador d'Andorra? Són moltes les qüestions que ens podem plantejar sobre aquest relat i, malauradament, poques les respostes. En tot cas, abans de centrar-nos en l'origen de la llegenda, valdria la pena de saber en quin moment el relat esdevingué una part fonamental de l'explicació de la història d'Andorra. I, per fer-ho, cal que ens situem a l'any 1700.

4. Una altra versió d'aquesta part de la llegenda diu que Carlemany s'havia instal·lat en una casa al Pui d'Olivesa per controlar les possibles invasions sarraïnes des del sud. La cambra de Carlemany perdurà molts anys, fins que el 1865 un incendi la va destruir.

5. Sobre les argolles s'ha escrit molt. També hi ha qui diu que Noè va amarrar-hi l'arca quan les aigües del diluvi van començar a baixar, o bé que l'argolla és màgica i que, a la nit de Sant Joan, es converteix en un tresor, entre més versions. Vegeu, Canturri, P., «El misteri de les anelles i argolles d'Andorra», a *L'Andorra de Pere Canturri*, Andorra, Editorial Andorra, 2014, p. 27-50.

Al principi del segle XVIII, Andorra era un territori enclavat entre dues monarquies secularment enfrontades: la monarquia francesa i la hispànica. Des de la signatura del pariatge,⁶ el 1278, la cosenyeria de les valls era exercida pel bisbe d'Urgell i pel comte de Foix, títol que, per vicissituds diverses, havia quedat vinculat a la monarquia borbònica francesa des de 1593. Pel fet de tractar-se d'un territori aliè a les monarquies que l'envoltaven a nord i sud, Andorra havia de mantenir una escrupolosa neutralitat, perquè prendre partit a favor de francesos o hispànics únicament podia suposar l'absorció de les valls per una monarquia o l'altra. A més, la neutralitat era bàsica per la qüestió dels privilegis i franquesses comercials de què Andorra gaudia des de feia segles en ambdues monarquies, i fonamentals per a la fràgil supervivència econòmica del país. Perdre aquests privilegis en un cantó, en l'altre o en tots dos hauria suposat un desastre de proporcions majúscules.

L'any 1700 traspassà sense descendència Carles II, monarca hispànic. Hi havia dos candidats per substituir-lo: Carles d'Àustria, parent per la línia dels Habsburg que regnaven a Viena, i Felip d'Anjou, també emparentat amb el rei i membre dels Borbons que governaven París. El testament finalment decantà l'elecció a favor de Felip de Borbó, cosa que situava totes les possessions hispàniques, americanes i europees en mans del llinatge que ja governava França, la monarquia hegemònica del moment. El desequilibri internacional que va generar aquesta decisió va derivar en una guerra que va enfrontar l'Espanya borbònica i França amb Àustria i Anglaterra, entre més.

La guerra de Successió hispànica es complicà en l'àmbit peninsular a partir de 1705, moment en què els antics territoris de la Corona d'Aragó encapçalats pel Principat de Catalunya es van aixecar contra els Borbons i van reconèixer l'arxiduc Carles d'Àustria com a rei. Els partidaris del bàndol borbònic van ser

6. Riera, J., *Pariatge d'Andorra*, Andorra, Editorial Andorra, 1978. Els pariatges, el de 1278 i el de 1288, també es poden trobar transcrits a Baraut, C., *Cartulari de la vall d'Andorra segles IX-XIII*, Andorra, Consell General, 1988, docs. 129 i 135, respectivament.

expulsats de Catalunya i els austriacistes van aconseguir el poder. El bisbe d'Urgell figura entre els borbònics que van fugir dels seus dominis. Tot i la importància de la neutralitat, Andorra també prengué posició a favor dels austriacistes.⁷

La guerra finalment acabà decantant-se a favor del bàndol borbònic i tingué com a punt final el cèlebre setge de Barcelona de 1714. A partir d'aquest moment, Felip V inicià l'aplicació del Decret de Nova Planta, el qual tenia la intenció de posar fi a tots els furs i jurisdiccions territorials per tal de crear una monarquia uniforme. La situació d'Andorra esdevingué enormement compromesa, perquè havia optat pel bàndol perdedor i ara veia com el mateix llinatge governava a nord i sud del Pirineu. Davant l'aposta andorrana i amb la Nova Planta a la mà, hi havia un risc real d'assimilació de les valls, quelcom que hauria comportat posar fi al seu estatus propi.

La salvació d'Andorra vingué de la mitra urgellenca. El nou bisbe borbònic, Simeón de Guinda i Apeztegui, tot i aplicar la repressió dels vencedors al territori, també defensà els interessos patrimonials de la seva seu i els beneficis que li aportava un feu com l'andorrà. La seva actuació conjunta amb les autoritats de les valls per lluitar contra el contraban de tabac i el frau serví finalment per garantir la supervivència de l'estatus andorrà, territori que en la causa general de 1730 es va intentar demostrar aliè, políticament parlant, al Principat de Catalunya.⁸

7. Una síntesi de la posició d'Andorra en el conflicte a Buyreu, J., «Les Valls d'Andorra durant la Guerra de Successió a la Corona Hispànica», a *L'emissió de moneda a Andorra, d'uns inicis entrebancats a la consolidació*, Andorra, Societat Andorrana de Ciències, p. 79-83. Una proposta més desenvolupada del mateix autor a Buyreu, J., «La guerra de Successió i les seves conseqüències com a eixos vertebradors del segle XVIII andorrà», a Puig, A., *Polítar Andorrà*, Andorra, Consell General, 2015, p. 59-96.

8. Buyreu, J., *Diplomatari de la vall d'Andorra segle XVIII*, Andorra, Consell General, 2012, doc. 47. De fet, ja el 1715 el bisbe Guinda demanava als seus vassalls andorrans que no obeïssin en cap cas l'intendent general de Catalunya, borbònic, i que tant sols reconeguessin l'autoritat del bisbe d'Urgell i del rei de França (vegeu Baraut, C., «Un recull de documents andorrans del segle XVIII», a *Miscel·lània a Dom Cebrià Baraut i Obiols*, Andorra, Estudis Històrics d'Andorra, Govern d'Andorra, 2001, p. 125-157, instrument 24.

Assegurada la supervivència d'Andorra, es feu l'encàrrec al jurista ordinenc Antoni Fiter i Rossell d'elaborar una obra que compilés la història, els privilegis, els usos i costums i la forma de govern d'Andorra. L'obra, anomenada *Manual Digest*, fou conllosa l'any 1748 i esdevingué una eina de guia pel bon govern de les valls i, sobretot, per la defensa dels privilegis i costums que havien de garantir el manteniment de l'estatus andorrà.⁹ Per elaborar el manual, Fiter rebuscà entre tota la documentació conservada a Andorra per compilar privilegis i per explicar l'origen històric del país.

Fou amb aquest darrer objectiu, el d'explicar la història d'Andorra, que Fiter exhumà dels arxius un diploma que semblava un privilegi carolingi molt antic i que, a més d'explicar l'origen polític de les valls, presentava tot un seguit de franqueses atorgades per Carlemany i el seu fill Lluís el Piadós als habitants d'Andorra. És el diploma que avui coneixem amb el nom de Carta Pobla, l'objecte d'aquest estudi i el document que va permetre a Fiter i Rossell d'establir l'origen fundacional d'Andorra. Fiter, i després d'ell Antoni Puig amb el seu *Politar Andorrà* (1764),¹⁰ fou qui va convertir Carlemany en el pare d'Andorra tot seguint el que explicava la Carta Pobla.

És difícil saber si abans que Fiter elaborés el *Manual Digest* ja circulava per Andorra un relat llegendari que feia de Carlemany el fundador del país. Com tindrem ocasió de comentar més endavant, nosaltres pensem que és ben possible que en ple segle XII els andorrans apel·lessin a la figura d'aquest emperador per tal de garantir el manteniment del seu estatus davant la consolidació de la presència episcopal a les valls. De fet, potser ja abans s'havien mantingut fermes davant el poder comtal defensant una tradició que es remuntaria als temps carolingis. Això podria explicar l'elaboració d'aquest curiós diploma. Tanmateix, és difícil demostrar aquesta afirmació, i encara ho és més plantejar que

9. Fiter, A., *Manual Digest*. Andorra, Consell General, 1987.

10. Puig, A., *Politar Andorrà...*, op. cit.

la història llegendària de Carlemany com a fundador d'Andorra hagués sobreviscut, generació a generació, des de temps medievals fins a arribar a l'època moderna, quan es va escriure el que podríem definir com la primera història d'Andorra.

Ara, més enllà de la continuïtat secular d'aquesta tradició, és evident que fou Fiter i Rossell qui va convertir la llegenda en història; o, al revés, qui a través de la Carta Pobla va donar peu a la creació d'un relat llegendari. A la pràctica, el punt d'inflexió el trobem amb el *Manual Digest*, la pedra de toc sobre la qual es va construir la història d'Andorra.

LA POPULARITZACIÓ DEL MITE

De la difusió del mite fundacional d'Andorra per Carlemany, se'n van encarregar els mateixos andorrans al llarg de gairebé dos segles. Les obres d'Antoni Fiter i d'Antoni Puig van esdevenir la principal font per conèixer la història d'Andorra i la seva realitat política. No és estrany, doncs, que la Carta Pobla es convertís en el document fundacional i els monarques carolingis en els pares de l'anomenada, curiosament, *república d'Andorra*. Com tindrem ocasió de veure a la part final de l'estudi, els representants polítics de les valls van fer valer la Carta Pobla per defensar les seves reivindicacions al tombant del segle XIX, quelcom que serví per popularitzar encara més el relat sobre el seu propi origen mil·lenari.

Malgrat que des de mitjan segle XIX algunes veus autoritzades ja posaven obertament en dubte l'autenticitat de l'esmentada Carta Pobla,¹¹ posant així en qüestió la història que havia relatat Fiter, els andorrans van restar al marge d'aquesta polèmica de caràcter erudit. Interessadament o no —qui sap si practicant allò de *fer l'andorrà*—, tant les autoritats polítiques com els habitants

11. Vegeu, en aquest sentit, el tercer apartat del present estudi dedicat a la historiografia sobre la Carta Pobla.

d'Andorra van continuar donant per bo el mite fundacional i el van popularitzar entre les noves generacions i els incipients viatgers que creuaven el país.

Els viatgers

Des de mitjan segle XIX, Andorra esdevingué un lloc d'atracció de personatges amb un esperit aventurer que, guiats per l'estranyesa de la supervivència d'un territori amb un estatus propi al bell mig dels Pirineus entre França i Espanya, visiten les valls i narren allò que hi viuen i veuen. Gràcies al seu testimoni coneixem l'Andorra d'aquell temps i també quina idea es tenia de la realitat política del país. Són molts els viatgers que afirmen amb rotunditat que Andorra fou fundada per Carlemany i que restà independent d'aleshores ençà. I quan no ho fan és, bàsicament —tot i alguna excepció—, perquè no estan especialment interessats en la història, sinó que el seu objectiu és parlar del país des d'un altre punt de vista, com seria el cas de Francisco de Zamora, el qual centra l'interès en qüestions de caràcter geogràfic.¹²

Amb tot, a mesura que van passar els anys també l'opinió sobre la llegenda carolíngia canvià.¹³ Ja el 1842, M. J. Sans, originari de la Guingueta d'Ix (Cerdanya), explicava que l'origen de la independència d'Andorra calia buscar-lo en Carlemany qui, després de fer la guerra contra els moros amb l'ajuda dels andorrans, els hauria concedit el dret de governar-se a si mateixos.¹⁴ També era d'una opinió similar M. Chevalier a la seva *La République*

12. de Zamora, F., *Diari de viatge-Diario de viaje: Andorra, 1788*, Andorra, Govern d'Andorra, Ministeri d'Afers Exteriors, 2004.

13. La nostra intenció no és fer una anàlisi detallada de l'opinió de tots els viatgers que van parlar d'Andorra entre el final del segle XIX i el principi del XX. Únicament donarem una visió sumària d'algunes opinions destacades per tal de veure què pensaven els viatgers sobre la llegenda de Carlemany.

14. Sans, J., *Histoire de la vallée d'Andorre et de ses rapports*, Tolosa, A. N. Dours, Éditeur, 1842, p. 9.

d'Andorre, publicada el 1848.¹⁵ Però és cert que ambdós autors consideren que l'origen de la independència de les valls caldria trobar-lo en Carlemany, si bé Lluís el Piadós hauria cedit diversos drets a la mitra urgellenca, com apuntà també Fiter en el seu moment.

Anys més tard, Bayard Taylor, a la *La República dels Pirineus*, relatava el viatge que va fer a Andorra el 1867. Segons aquest viatger nord-americà, calia buscar l'origen d'aquesta «república independent» en Carlemany, el qual havia atorgat drets als habitants del país.¹⁶ Ell mateix s'encarrega d'explicar el que aleshores es donava per cert en relació amb la història d'Andorra:

Les llegendes populars i els pocs documents que els andorrans han permès que es publicuessin gairebé coincideixen i són probablement tan exactes com una gran part de la història del segle novè. En un fet, tanmateix, tots els relats hi estan d'acord, i és que la independència de la vall sorgí indirectament de les lluites entre francs i sarraïns. Quan aquests darrers es van apoderar de la Península al principi del segle vuitè, un grup de visigots va refugiar-se en aquestes valls, des d'on, més tard, van anar a implorar ajuda a Carlemany. Després de conquerir Catalunya, l'emperador —així ho manifesta la tradició— va donar-los la vall com a recompensa per llur valentia en el camp de batalla. La versió més versemblant diu que Carlemany envià el seu fill, Lluís el Piadós, el qual perseguí els darrers grups de l'exèrcit sarraí per la gorja del Valira fins a derrotar-los en el lloc exacte on avui dia s'aixeca la vila d'Andorra. Després de la victòria va donar la vall a alguns dels seus soldats i els alliberà de retre homenatge a qualsevol altre senyor que no fos ell mateix. Tot això passava l'any 805. El que alguns escriptors francesos anomenen la «Carta de Carlemany» és, evidentment, aquesta concessió del seu fill.¹⁷

15. Chevalier, M., *La République d'Andorre, ou une république séculaire heureuse et stable depuis Charlemagne jusqu'à nos jours (790-1848)*, París, Garnot, Barba, 1848, p. 5.

16. Taylor, B., *La República dels Pirineus: Andorra 1867-The Republic of the Pyrenees: Andorra 1867*, Andorra, Govern d'Andorra, Ministeri d'Afers Exteriors, 2002, p. 83.

17. *Ibidem*, p. 85-86.

Taylor tingué ocasió de visitar la Casa de la Vall i de veure l'armari de les set claus,¹⁸ on es conservaven «els arxius d'Andorra i [...], tal com la gent creu fidelment, els autèntics furs de Carlemany i de Lluís el Piadós».¹⁹ La tradició que recull l'americà, doncs, es basa en la llegenda de Carlemany i en la cèlebre Carta Pobra, la qual semblaria que es conservava a la Casa de la Vall, tot i que, com d'altres viatgers o erudits, no la va poder veure.

Com Taylor, altres visitants d'aquests anys parlen de Carlemany i de l'antiguitat dels furs del país, si bé cap d'ells aconseguí veure amb els seus propis ulls la Carta Pobra. Gaston Vuillier, que passà per Andorra el 1887, cita en diverses ocasions els monarques carolingis, i específicament Lluís el Piadós com l'encarregat de donar límits a les valls i certes franqueses als seus pobladors, tot parafrasejant la Carta Pobra.²⁰

No tots els viatgers, tanmateix, es referien a la tradició d'una manera tan acrítica. Félix Régnauld, editor, naturalista i espeleòleg natural de Tolosa, visità Andorra el 1895 i feia referència a llegendes que envolten fets mal coneguts. Segons ell, «fora, doncs, a Carlemany i a Lluís I, el Piadós, a qui la petita república deuria el seu origen, les seves institucions i la independència de la qual no ha deixat de gaudir fins als nostres dies». I continua dient que «aquesta tradició dels andorrans, als quals afalaga l'amor propi, la guarden zelosament, per bé que no poden justificar-la per cap títol autèntic».²¹ Régnauld segurament havia llegit alguns estudis

18. En aquell moment l'armari tenia sis claus i era conegut amb aquest nom, perquè la creació de la setena parròquia, la d'Escaldes-Engordany, es produí a la segona meitat del segle xx, moment en què a l'armari s'afegí un setè pany. Amb tot, en aquest estudi parlarem d'armari de les set claus simplement com a convenció per evitar possibles malentesos i per relacionar-ho amb el nom actual de l'arxiu on es conserven els fons: Arxiu de les Set Claus (ASC).

19. *Ibidem*, p. 95. Els documents es trobarien a l'armari de les set claus: «L'objecte que desperta més interès [de la Casa de la Vall] és, tanmateix, un armari grandió, encastat a la paret i tancat per sis grans panys de ferro subjectats per una cadena.»

20. Vuillier, G., Régnauld, F., *Dos viatges a Andorra (1887 i 1895)*, Tremp, Garsineu, 2002, p. 12, 15, 46, 47, 68 o 79, entre més. La referència indirecta a la Carta Pobra és a la p. 65.

21. *Ibidem*, p. 91-92

que ja posaven en dubte l'autenticitat de la Carta Pobla i es feia seu l'argument, malgrat que els habitants d'Andorra continuessin donant per bona la seva tradició. El fet que ens digui que la llegenda afalagava el seu amor propi és prova suficient per saber que eren ells mateixos els que s'encarregaven de difondre-la.

La mateixa opinió crítica de Régnault, la trobem també en dos viatgers més, H. Spender i H. Llewellyn, els quals van recórrer el territori pirinenc també per aquelles dates. Malgrat que citen la llegenda i parlen de la Carta Pobla, també afirmen que «es pot demostrar, però, que aquesta crònica no és històrica», tot remeient-se als estudiosos de l'època que començaven a posar en dubte la veracitat del document.²²

Sense voler fer un estudi molt detallat de l'opinió dels viatgers sobre la llegenda, podem veure que en els anys previs a l'inici del segle xx, allò que s'havia donat per veritable començava a ser qüestionat i, a poc a poc, la tradició sobre Carlemany i els famosos documents conservats sobre l'època van tendir a perdre volada.

L'himne andorrà

Tot i això, la tradició viuria encara un moment dolç gràcies a la composició de la cançó que esdevindria himne d'Andorra. En tretze versos, el copríncep episcopal Joan Benlloch aconseguí sintetitzar els elements bàsics de la tradició històrica del moment. L'himne diu així:

El gran Carlemany, mon pare,
dels alarbs ens deslliurà,
i del cel vida em donà,
de Meritxell la gran Mare.

22. Spender, H., Llewellyn, H., *Pels Alts Pirineus 1896-1897*, Tremp, Garsineu, 2014, p. 377 i següents.

Princesa nasquí i pubilla
 entre dos nacions, neutral;
 sols resto l'única filla,
 de l'imperi Carlemany.
 Creient i lliure onze segles,
 creient i lliure vull ser
 siguin els furs mos tutors
 i mos Prínceps defensors,
 i mos Prínceps defensors!

Segons l'himne, interpretat oficialment per primera vegada a Meritxell durant la celebració de la diada del 1921,²³ Carlemany alliberà Andorra del domini musulmà, territori que quedà neutral entre dues monarquies: França i Espanya. Fou l'únic territori fundat per aquest monarca que perdurà temps després, fins a onze segles de pressuposada llibertat basada en la mencionada neutralitat i en la defensa dels furs. Tot i no haver-hi menció directa a la Carta Poble, la lletra de Benlloch —i que musicà Enric Marfany— s'encarrega de deixar clar que les normes jurídiques (els furs), tant consuetudinàries com concedides per les autoritats sobiranes (carolíngies, foixenques i episcopals), són la garantia de la supervivència política d'Andorra. A la pràctica, doncs, segons l'himne del Principat, Carlemany és el pare fundador d'un territori mil·lenari que basa el seu present, passat i futur en els furs, entre els quals podríem trobar la mateixa Carta Poble.

Del 1921 en endavant, cada vegada que es cantava *El gran Carlemany* es difonia un relat específic sobre la construcció d'Andorra, un relat cohesionador que arribava a totes les capes

23. Com aproximació a la qüestió de l'himne andorrà vegeu Pol, A., «Cent anys de l'himne andorrà», *El Periòdic d'Andorra*, 6 de setembre de 2014. Vegeu també Baraut, C., «Mn Enric Marfany Bons, fill de Sant Julià de Lòria, autor de l'himne nacional andorrà», a *Miscel·lània a Dom Cebrià Baraut...*, op. cit., p. 683-685; Marquès, B., «Els músics mossens Enric Marfany, fills il·lustres de Sant Julià de Lòria», *Quaderns d'Estudis Andorrans*, 10 (2017), p. 131-140; i Benavent, J., «El llegat musical de mossèn Enric Marfany i Bons i de mossèn Enric Marfany i Gosset», *Quaderns d'Estudis Andorrans*, 10 (2017), p. 141-232 (especialment p. 145 i següents).

de la societat del moment, a diferència potser d'obres més erudites com el *Manual Digest*. L'himne de Benlloch i Marfany marcà el zenit de la popularització del mite fundacional carolingi, si bé ja aleshores un major rigor en els estudis històrics tendí a posar en dubte l'autenticitat de la Carta Pobla i a explicar la història andorrana d'acord amb uns arguments més sòlids i, potser, menys fantasiosos. Començava, doncs, la tendència lenta, però contínua, de pèrdua de pes de Carlemany en els *topos* de la història andorrana.

La llegenda camí de l'oblit

Avui la llegenda de Carlemany continua present a Andorra. Potser no de la mateixa manera que fa un centenar d'anys, però qui més qui menys ha sentit alguna vegada que l'emperador carolingi fou qui va fundar el Principat. El fet que l'himne oficial del país, com hem vist, versi aquesta història ajuda segurament a la pervivència del relat, encara que potser de manera més difusa. Tot i això, hem de pensar que una de les principals artèries comercials del país porta el nom d'avinguda Carlemany, i no fa pas gaires anys la parròquia de Canillo va dedicar un monument a l'alliberador i fundador d'Andorra, elements que poc o molt ajuden a mantenir viva la flama d'aquesta història. De fet, a Andorra hi ha diversos indrets que evoquen la figura de Carlemany, encara que n'hi ha alguns de menys coneguts, com la Creu de Carlemany, prop del Santuari de Meritxell.

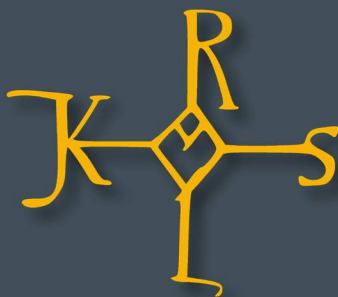
És cert, tanmateix, que en els darrers decennis la història llegendària probablement ha perdut pes respecte a un relat històric més acurat. Arran de la dificultat d'aclarir de manera senzilla la història andorrana en els segles VIII-XII, un temps de conquestes i de guerres entre comtes, bisbes i llinatges feudals, sembla que s'hagi optat per situar l'any zero d'Andorra en el pariatge del 1278, moment en què s'hauria establert la cosenyoria present fins ara. De fet, la Constitució andorrana del 1993 així ho presen-

ta, de manera que es deixen de banda aquestes centúries prèvies tan importants per a Andorra. Les noves generacions d'andorrans, sense deixar enrere els mites, es formen més en l'Andorra del pariatge que en la carolíngia, període que ha esdevingut una mena d'*edat fosca* al principi dels temps.

Carlemany, tot i que encara és ben present a l'Andorra actual, potser ha perdut aquella aurèola de pare fundador i ha quedat relegat a ser el monarca de l'himne que va alliberar les valls fa dotze segles. Les llegendes sovint viuen aquest procés: passen de ser el mite que explica la història a ser relegades com un conte sense fonament quan es demostra que els fets van seguir una trajectòria diferent. Això no vol dir, amb tot, que calgui abandonar a l'oblit un relat que es basa, en part, en un document com la Carta Pobla popularitzat per l'obra de Fiter, diploma que si bé no és un precepte carolingi autèntic, sí que existeix i, per tant, mereix la nostra atenció per saber a quins motius respon la seva elaboració.²⁴

24. Els falsos medievals han passat de ser negligits a esdevenir objecte d'estudi. Vegeu aquesta evolució a: Escudero, G., «Las falsificaciones documentales medievales: del rechazo a los nuevos retos», *Roda da Fortuna*, 2016, 1-1, p. 165-177.

Diu la llegenda que l'emperador Carlemany va ser el fundador d'Andorra i qui va atorgar als seus habitants un estatus jurídic propi. El document conegut com a Carta Pobla d'Andorra, teòricament el més antic conservat sobre les valls, seria el testimoni d'aquest fet. Des de fa més d'un segle, tanmateix, l'autenticitat d'aquest pergamí ha estat posada en qüestió, fins al punt de ser considerat actualment un document fals elaborat amb el propòsit d'enganyar. El present llibre indaga en l'origen de la Carta Pobla i prova d'esbrinar qui hauria elaborat aquest document i amb quina finalitat. Amb aquesta intenció, l'autor ens trasllada a l'Andorra de fa mil anys, una època marcada per la destrucció del castell de Bragafolls i per les disputes entre comtes, bisbes i andorrans pel control de les valls. Una història que ens permet conèixer els orígens de la llegenda més divulgada d'Andorra i la utilització que n'han fet els seus habitants per a defensar llurs reivindicacions des de l'època medieval fins a temps recents.

anem
EDITORS

IBIC HBLC1-1 DSN

